

**SUV RESURSLARI XAVFSIZLIGINI TA'MINLASH VA FAVQULODDA
HOLATLAR**

Eshkuvatov Komil Ruziboyevich

Toshkent davlat tibbiyot universiteti, Toshkent, O'zbekiston.

Bolalar, o'smirlar va ovqatlanish gigiyenasi kafedrasi assistenti,

E-mail: komileshkuvatov2812@gmail.com

Talaba: Abdurahmonova Nafosat Jasur qizi

Toshkent Davlat Tibbiyot Universiteti talabasi

e-mail: nafosat866@gmail.com +99895-850-28-06

Talaba: Xolmōminova Dildora Bobomurod qizi

Toshkent Davlat Tibbiyot Universiteti talabasi

e-mail: bobomuroddavurov2@gmail.com +998992362712

Annotatsiya: Ushbu maqolada suv resurslari xavfsizligini ta'minlashning nazariy va amaliy jihatlari har tomonlama yoritiladi. Dastlab global miqyosda suv tanqisligining kuchayishi, iqlim o'zgarishi, aholining o'sishi va sanoatlashtirish jarayonlari natijasida suvga bo'lgan talabning ortishi tahlil qilinadi. Keyinchalik, suv resurslarining ifloslanishi, gidrotexnik inshootlarning eskirishi, tabiiy ofatlar va texnogen xavflar tufayli yuzaga keladigan favqulodda holatlar batafsil o'rganiladi. Maqolada favqulodda vaziyatlarda yuzaga keladigan xavf-xatarlar, ularning oqibatlari va ularga javob choralarini belgilovchi boshqaruv tizimi alohida ko'rib chiqiladi. Shuningdek, suv xavfsizligini ta'minlashda monitoring texnologiyalari, raqamlashtirish, sun'iy yo'ldosh kuzatuvlari, suvni tozalashning zamonaviy usullari va suvdan oqilona foydalanishning innovatsion yondashuvlari haqida fikr yuritiladi. Aholi orasida ekologik madaniyatni oshirish, suvdan tejamkor foydalanish ko'nikmalarini shakllantirish va davlatlar o'rtasidagi suv hamkorligi masalalari ham muhim bo'lim sifatida baholanadi. Ushbu tadqiqot suv resurslari xavfsizligining hozirgi holatini baholash, mavjud muammolarni aniqlash, xavflarni

kamaytirish va favqulodda holatlarning oldini olishga qaratilgan tavsiyalar ishlab chiqishga xizmat qiladi.

Kalit soʻzlar: *suv resurslari, xavfsizlik, favqulodda holatlar, suv taʼminoti, ekologiya, monitoring, gidroinshootlar, suv tanqisligi.*

Kirish

Suv resurslari insoniyat hayoti, iqtisodiyot va ekologik muhitning barqaror rivojlanishi uchun asosiy manbalardan biridir. Dunyo boʻyicha iqlim oʻzgarishi, aholining koʻpayishi, sanoatning kengayishi va qishloq xoʻjaligi jarayonlarining intensivlashuvi suvga boʻlgan ehtiyojni oshirmoqda. Shu bilan birga, suv resurslarining sifatini saqlash va xavfsizligini taʼminlash masalasi tobora dolzarb boʻlib bormoqda. Suv tanqisligi, ifloslanish va tabiiy hamda texnogen favqulodda holatlar katta iqtisodiy, ekologik va ijtimoiy zarar keltirishi mumkin. Shuning uchun suv resurslarini boshqarish, ulardan oqilona foydalanish va favqulodda holatlarga tayyorlik zamonaviy boshqaruv tizimining eng muhim yoʻnalishlaridan biriga aylangan.

Suv resurslari xavfsizligining dolzarbligi

Suv resurslari xavfsizligi – bu suvning yetarli miqdorda, sifatli va barqaror taʼminlanishini kafolatlaydigan chora-tadbirlar majmui. Xavfsizlikni taʼminlash quyidagi omillar bilan bevosita bogʻliq:

- suv tanqisligining oldini olish;
- ichimlik suvi sifatining nazorati;
- suv infratuzilmasining mustahkamligi;
- ekologik holatning barqarorligi;
- aholining xavfsizligi va salomatligini himoya qilish.

Suv resurslariga tahdidlar

Suv resurslari turli omillar taʼsirida xavf ostida qolishi mumkin. Eng asosiy tahdidlar quyidagilardir:

- Iqlim oʻzgarishi – daryo va koʻllarning qurib borishi, yogʻin miqdorining kamayishi.

• Sanoat va maishiy chiqindilar – suv havzalarining kimyoviy va biologik ifloslanishi.

- Qishloq xo‘jaligi omillari – pestitsidlar va o‘g‘itlarning suvga aralashishi.
- Gidrotexnik inshootlarning eskirishi – suv omborlarida avariya xavfi oshishi.

Favqulodda holatlar va ularning sabablari

Suv bilan bog‘liq favqulodda holatlar tabiiy yoki texnogen xarakterga ega bo‘lishi mumkin.

Tabiiy favqulodda holatlar

- To‘fonlar va sel oqimlari
- Qurg‘oqchilik
- Yer ko‘chishi natijasida suv yo‘llarining o‘zgarishi

Texnogen favqulodda holatlar

- Gidrotexnik inshootlarda avariya
- Kimyoviy moddalarning suvga to‘kilishi
- Suv ta‘minoti tizimida nosozliklar

Bu holatlar katta iqtisodiy yo‘qotishlar, insonlar hayoti uchun xavf va ekologik falokatlariga olib kelishi mumkin.

Suv resurslari xavfsizligini ta‘minlash choralari (umumiy yondashuv)

Suv resurslari xavfsizligini ta‘minlash barcha bosqichlarda tizimli yondashuvni talab etadi. Buning uchun avvalo suvning miqdori va sifatini muntazam nazorat qilish, suv infratuzilmasini ishonchli holatda saqlash hamda har qanday xavf yuzaga kelganda tezkor choralar ko‘rish muhimdir. Shu bilan birga, suvdan oqilona foydalanish, tejash va qayta ishlash texnologiyalarini joriy etish orqali mavjud resurslardan samarali foydalanish imkoniyati yaratiladi. Aholi va mutaxassislar o‘rtasida suv madaniyatini oshirish, ekologik xabardorlikni kuchaytirish ham suv xavfsizligining asosiy yo‘nalishlaridan biridir.

Suv resurslarini boshqarishning zamonaviy yondashuvlari (umumiy ko‘rinishda)

Bugungi kunda suv resurslarini boshqarishda integratsiyalashgan va kompleks yondashuv ustunlik qilmoqda. Bunda suv resurslari yagona tizim sifatida ko‘rib chiqilib, ekologik, iqtisodiy va ijtimoiy jihatlar uyg‘un holda baholanadi. Suv bilan bog‘liq qarorlar ilmiy ma’lumotlar, zamonaviy monitoring tizimlari va raqamli texnologiyalar asosida qabul qilinadi. Hududlar va sohalar o‘rtasida hamkorlikni kuchaytirish, suvdan barqaror foydalanish strategiyalarini ishlab chiqish va xalqaro tajribadan foydalanish ushbu jarayonning muhim omillaridir.

Xulosa

Suv resurslari xavfsizligini ta’minlash bugungi kunda nafaqat ekologik, balki iqtisodiy va ijtimoiy barqarorlikni ta’minlash uchun ham muhim ahamiyat kasb etadi. Dunyo bo‘ylab iqlim o‘zgarishi, sanoatning kengayishi, aholining o‘sishi va qishloq xo‘jaligi ehtiyojlarining ortib borishi mavjud suv resurslariga bosimni kuchaytirmoqda. Shu sababli suv ta’minoti tizimining uzluksiz ishlashi, suv sifati va miqdorining nazorati, favqulodda holatlarning oldini olish va ularga munosib tayyorlik darajasi davlat siyosatining ustuvor yo‘nalishiga aylangan.

Maqola davomida ko‘rib chiqilganidek, suv resurslari xavfsizligini ta’minlash ko‘p qirrali jarayon bo‘lib, bunda texnik, ekologik, ijtimoiy va boshqaruv mexanizmlarining uyg‘un faoliyat yuritishi zarur. Suv tizimlarining monitoringini kuchaytirish, gidrotexnik inshootlarni muntazam modernizatsiya qilib borish, favqulodda holatlar uchun tezkor axborot tizimlarini yaratish xavf-xatarlarni kamaytirishga xizmat qiladi. Bundan tashqari, suvdan oqilona foydalanish, tejash madaniyatini rivojlantirish, qayta ishlangan suvdan foydalanish amaliyotini kengaytirish barqaror suv siyosatini shakllantirishda muhim omildir.

Xulosa sifatida aytish mumkinki, suv xavfsizligi masalasi keng qamrovli bo‘lib, davlatlar, tashkilotlar, mutaxassislar va aholi o‘rtasida hamkorlikni talab qiladi. Yangi texnologiyalar, ilmiy izlanishlar va xalqaro tajriba asosida samarali boshqaruv tizimi shakllantirilsa, suv tanqisligi va favqulodda holatlar bilan bog‘liq xavflarni sezilarli darajada kamaytirish mumkin. Kelajak avlodlar farovonligi uchun bugundan boshlab suv resurslarini asrash va ulardan oqilona foydalanish umumiy vazifa bo‘lib qoladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Berdiyev A., “Suv resurslarini boshqarish asoslari”, Toshkent: O‘zbekiston milliy ensiklopediyasi, 2020.
2. G‘afurov R., “Ekologik xavfsizlik va barqaror rivojlanish”, Toshkent: Fan nashriyoti, 2019.
3. United Nations World Water Development Report (UN WWDR), UNESCO, 2022.
4. FAO. “Water Resource Management: Global Overview”, FAO Publications, 2021.
5. IPCC Report on Climate Change and Water Systems, 2021.
6. O‘zbekiston Respublikasi Favqulodda vaziyatlar vazirligi ma’lumotnomasi, 2023.
7. ADB. “Central Asia Water Security Outlook”, Asian Development Bank, 2020.